

Nr 382.

Av herr **Kyling m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 252, angående omorganisation av domsagoförvaltningen m. m.

I proposition nr 252 har Kungl. Maj:t föreslagit bl. a. omreglering av anställningsförhållandena för den rättsbildade biträdespersonalen vid domsagorna. Propositionen är byggd på det betänkande i ämnet, som 1937 års domsagoutredning framlagt.

Beträffande de rättsbildade domsagobiträdenas anställnings- och avlöningsförhållanden föreslås i propositionen till en början, att notarietiden nedsättes från nuvarande 3 år till 2^{1/2} år. På denna punkt har utredningen ansett, att ifrågavarande tid borde inskränkas till 2 år, dock att densamma under en övergångstid av 3 år skulle sättas till 2^{1/2} år. Som motivering för notarietidens inskränkning till 2 år har utredningen bl. a. åberopat, att notarierna i stor utsträckning skola frigöras från befattning med inskrivningsväsendet, varför de redan från början av sin tjänstgöring kunna sysselsättas med göromål, som angå den egentliga domarverksamheten. Härigenom kunde de beräknas vinna kännedom om dessa göromål vid en tidigare tidpunkt än för närvarande är regel. Härtill komme, att de, vilka fortsätta på domarbanan, i egenskap av sekreterare ånyo komma att tjänstgöra vid domsaga och därvid vinna ingående förtrogenhet med domsagoarbetet.

Någon anledning att nu frånga det av de sakkunniga framlagda förslaget synes icke föreligga, och några bärande skäl härför har icke heller departementschefen framfört. Såsom ytterligare motivering för en inskränkning av notarietidens längd må framhållas den redan av de sakkunniga iakttagna allmänna opinionen bland de yngre juristerna. Sedan de sakkunniga avgivit sitt förslag, har denna opinion vuxit sig allt starkare. Den huvudsakliga orsaken härtill har varit, att juris kandidater, som fullgjort tingstjänstgöring i dess nuvarande form, med hänsyn till de befogenheter, som under notarietiden tillkommit dem, funnit, att domsagotjänstgöringen, i den mån dens längd överstigit 1^{1/2} år, icke givit mot tidsförlusten svarande utbyte ur utbildningssynpunkt. Att enbart för tillgodoseendet av statsmakternas behov av rättsbildad arbetskraft å domsagorna kvarhålla de unga juristerna utan att bereda dem full lönekomensation för deras arbete synes strida mot departementschefens yttrande, att det låge i samhällets intresse, att unga begåvade jurister icke av ekonomiska skäl utestängas från domarbanan. Då i propositionen icke föreslagits någon ökning av notariernas kompetens, synas heller inga skäl tala för att frånga förslaget om notarietidens nedsättande till 2 år och ej heller för att borttaga den möjlighet, som nu står nota-

rierna till buds att i tiden för tingsmeriter inräkna 6 månaders tjänstgöring hos ledamot av Sveriges advokatsamfund eller å rådhusrätt. Snarare torde möjlighet böra beredas att även få tillgodoräkna lika lång tids tjänstgöring å åklagarebanan eller eljest inom landsstaten.

De till grund för de sakkunnigas förslag liksom även de inom Sveriges Yngre Juristers Förening gjorda utredningarna giva också vid handen, att notarierna under första året av sin tjänstgöring i domsagan så gott som uteslutande sysselsättas med sådana arbetsuppgifter, vilka enligt förslaget skola överlämnas till den icke rättsbildade biträdespersonalen.

I propositionen har departementschefen uttalat vissa farhågor för att längre eller kortare tids oavlönad tjänstgöring i domsaga skulle uppställas som villkor för att den unge juristen skulle komma i åtanke vid notarieaspiranttjänsts tillsättande i domsaga. Om det av utredningen föreslagna och av departementschefen förordade sättet för tillsättandet av tingsnotarier och -aspiranter skulle vinna riksdagens gillande, komme också otvivelaktigt de befarade missförhållandena att bliva verklighet. Enligt propositionen skulle häradshövdingen få avgörande inflytande på vilka och huru många juris kandidater, som skola tjänstgöra å domsagan. Häradshövdingens intresse att i tid anmäla föreliggande behov av arbetskraft komme därigenom att minskas, då han kan på annan väg anskaffa villiga juris kandidater. Till yttermera visso skulle den tid notarien sålunda utan förordnande tjänstgjorde i domsagan icke få tillgodoräknas honom i merithänseende. Att man genom införande av en sådan ordning skulle ytterligare försämra de å domsagokanslierna tjänstgörande notariernas ställning, torde ligga i öppen dag. En tänkbar utväg vore att inrätta ett centralt organ för antagande av tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter, eventuellt i anslutning till hovrätterna. Härigenom skulle också vinnas den ur statsnyttans synpunkt synnerligen värdefulla fördelen, att tillgången på tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter skulle kunna jämnare fördelas mellan de olika domsagorna. Härads-hövdingarnas obestridliga intresse av att själva välja den personal, som skall tjänstgöra å domsagan, skulle lämpligen kunna tillgodoses genom att åt häradshövdingarna inrymdes befogenhet att uttrycka vissa önskemål med rätt att få dessa i görligaste mån beaktade. Den skisserade anordningen ger alltså möjlighet åt de unga juristerna att själva i viss utsträckning kunna välja plats för meriteringens fullgörande. Under alla omständigheter måste dock ett bestämt hinder resas mot att juris kandidater beredas anställning i domsaga utan löneförmåner och utan rätt att räkna sådan tjänstgöring såsom merit.

Kungl. Maj:t har i propositionen föreslagit arvoden med 4,200 kronor för tingsnotarie och 2,400 kronor för tingsnotarieaspirant. I vissa norrländska domsagor skulle ett tillägg med 300 kronor per år utgå. För tingsnotariernas semester, sjukavlöning, reseersättning m. m. skulle dessutom

vissa bestämmelser i civila icke-ordinariereglementet tillämpas. Några skäl hava icke i departementschefens yttrande anförts för den nu föreslagna formen av avlöning, men i utredningens förslag har till stöd härför angivits den korta tid, under vilken notarierna i allmänhet äro anställda å domsagan, ävensom den omständigheten att endast en mindre del av tingsnotarierna sedermera ägna sig åt domarbanan. Vi kunna dock icke finna, att de av utredningen sålunda framförda skälen utgöra tillräcklig grund för att ej placera vederbörande såsom tjänstemän med lön och övriga förmåner i enlighet med de bestämmelser, som givits för extra tjänstemän i civila icke-ordinariereglementet (S. F. S. 1939: 273). Genom en dylik inplacering i lönegrad skulle de föreslagna särskilda bestämmelserna om semester m. m. bli öfverflödiga. De skäl, som anförts för att göra nu ifrågavarande befattningshavare till arvodestagare, skulle endast äga giltighet, därest befattningarna såsom sådana vore av tillfällig art. Så är emellertid ingalunda förhållandet, utan ett fortlöpande behov av arbetskraft föreligger, och endast personaluppsättningen växlar. Skulle ifrågavarande tjänster på av de sakkunniga anförda skäl göras till arvodesbefattningar, komme detta att utgöra ett avsteg från eljest inom statsförvaltningen gällande principer. Ytterligare argument kunna anföras mot en dylik anordning. Sålunda skulle en fortsatt stegring av levnadskostnaderna komma att medföra disproportion mellan levnadskostnaderna och de föreslagna arvodesbeloppen. Departementschefen har ansett det såsom självklart, att en omprövning måste ske, då en mera utpräglad förändring i levnadskostnaderna inträder. På grund av de svårigheter, som torde komma att yppa sig vid genomförande av en eljest väl motiverad arvodesreglering — vilken är beroende av riksdagens beslut — torde rätt avsevärd tidrymd komma att förflyta från det behovet av en sådan reglering framträtt, till dess den hunnit genomföras. Ovan anförda skäl samt icke minst den motivering de sakkunniga lämnat talar onekligen för att tingsnotarier och -aspiranter placeras i lönegrad.

Frågan om vilken lönegrad som i så fall bör ifrågakomma för tingsnotarierna samt -aspiranterna är allt annat än lättlost. Departementschefen har emellertid föreslagit, att 42 icke rättsbildade befattningshavare skola placeras i lönegrad A 11. Inom ett stort antal orter skulle i så fall tingsnotarierna erhålla avsevärt mycket lägre inkomster än den övriga personal, som dock måste anses icke endast underställd dem utan som även saknar den långa och dyrbara utbildning notarien fått genomgå. Med hänsyn härtill måste vi för vår del komma till den slutsatsen, att tingsnotarierna och -aspiranterna böra placeras i så hög lönegrad, som ej endast deras utbildning utan även deras ställning inom domsagoorganisationen kan anses motivera under denna tjänstgöring.

Ett icke oväsentligt skäl härför är också, att vederbörande kunde bli i stånd att betydligt tidigare än vad nu är fallet åtminstone kunna försörja

sig på sina inkomster och därigenom undgå ytterligare ökning av de under studietiden uppkomna skulderna. En tidigare familjebildning skulle främjas. Det skulle även bli möjligt för obemedlade juris kandidater att ägna sig åt domarbanan, som nu måste anses praktiskt taget stängd för dem av ekonomiska skäl. Detta önskemål har även understrukits av departementschefen.

Av vad här anförts torde likaledes följa, att domarinspiranterna under sin första tjänstgöring i hovrätten böra liksom tingsnotarierna placeras i lönegrad eller med andra ord vid inträdet i hovrätten åtminstone bibehållas vid sina tidigare avlöningsförmåner. Icke heller i hovrätten torde någon tjänstgöring utan avlöning böra ifrågakomma. Detta torde emellertid förutsätta en prövning av de sökandes lämplighet redan vid inträdet i hovrätten. Genom en dylik lämplighetsprövning skulle man också undgå att, på ett så sent stadium som nu, tvinga den för domarbanan mindre lämplige juristen att söka sig in på andra levnadsbanor, där den under tjänstgöring i domsaga och hovrätt kunna erfarenheten komme att framstå såsom mindre värdefull.

Beträffande hovrättsfiskalernas anställningsförhållanden har från departementschefens sida framhållits, att det, innan verkningarna av processreformen kunna till fullo överblickas, får anses vara i viss mån osäkert, på vad sätt fiskals- och sekreterarinstitutionen kommer att slutligen utformas. Med hänsyn härtill synes det departementschefen icke tillrådligt att, såsom föreslagits från utredningens sida, bereda hovrättsfiskalerna extraordinarie ställning. Till en början kan anmärkas, att dessa redan nu intaga en löneställning i huvudsak jämställd med extra-ordinarie befattningshavare i den föreslagna lönegraden Eo 22, dock att hovrättsfiskalerna för närvarande i semesterhänseende intaga en fördelaktigare ställning. Någon utgiftsökning för statsverket skulle knappast behöva ifrågakomma, då den kontanta lönen på grund av pensionsavdrag skulle utgå med lägre belopp än vad nu är fallet. Åtgärden skulle sålunda enbart vara ägnad att bereda vederbörande och dennes familj en tryggad ställning. Gentemot de betänkligheter, som departementschefen uttalat, kan framhållas, att vid ett eventuellt framtida genomförande av processreformen hovrättsfiskalernas antal under inga omständigheter torde komma att undergå en minskning.

I fråga om de föreslagna tingsdomar- och assessorssekreterarebefattningarna har departementschefen i huvudsak anslutit sig till kommittéförslaget, dock att departementschefen frångått detta i vad avser uppförande av nämnda befattningar å ordinarie stat. Det skäl, som anförts till stöd härför, har varit, att en viss försiktighet borde iakttagas i avvaktan på närmare erfarenhet av institutionens värde och möjligheter. Med hänsyn till vad utredningen rörande ifrågavarande befattningar anfört torde tillräckliga skäl föreligga att uppföra ifrågavarande befattningar å ordinarie stat.

Vi förutsätta såsom naturligt, att, då författningsbestämmelserna i ärendet

utfärdas, nuvarande befattningshavares intressen tillgodoses genom meddelandet av övergångsbestämmelser.

Under åberopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 252 måtte besluta,

dels att tiden för tingsmeritering bestämmes till högst två år, varav sex månader må kunna fullgöras genom tjänstgöring inom landsstaten, vissa rådhusrätter eller å advokatkontor,

dels att betryggande garantier skapas för att jurister ej få användas inom domsagoförvaltningen utan att erhålla avlöning eller få tillgodoräkna sig tjänstgöringen såsom merit,

dels att jurister, för vilka föreslagits arvodesbefattningar, i stället inplaceras i lämplig lönegrad såsom extra tjänstemän,

dels ock att hovrättsfiskalerna beredas ställning såsom extra ordinarie tjänstemän samt att tingsdomare- och assessorssekreterarebefattningarna uppföras på ordinarie stat.

Stockholm den 30 maj 1942.

Folke Kyling.

Åke Wiberg.

Sigvard Cruse.
